

Міністерство освіти і науки України

Черкаська обласна державна адміністрація

Управління освіти і науки

КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»

**«ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА СОФІЇ РУСОВОЇ
ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»
(з нагоди 165-ї річниці від дня народження
видатної просвітительки)**

Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн – конференції

18 –19 лютого 2021 року

(тези доповідей)

УМАНЬ
ВПЦ «Візаві»
2021 рік

Редакційна колегія:

Крамська З. М. – в.о. директора коледжу, заступник директора з навчальної роботи КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Зайченко І. В. – доктор педагогічних наук, професор, викладач КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»

Панченко Л. Ф. – заступник директора з соціально-гуманітарної та виховної роботи, викладач вищої кваліфікаційної категорії КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»

Денисюк Т. К. – кандидат філологічних наук, методист КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Любченко І. І. – кандидат педагогічних наук, голова циклової комісії педагогіки, психології та методик дошкільної освіти КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Кучай А. І. - кандидат педагогічних наук, викладач КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Фещенко Г. В. – кандидат педагогічних наук, завідувач заочного відділення КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Вишневецька Л. Г. – завідувач відділення музичного мистецтва КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Козак Н. Д. – голова циклової комісії образотворчого мистецтва та методик навчання КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Поштарук Л. І. – завідувач відділення дошкільної і початкової освіти КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, магістр

Сидорчук Л. П. – завідувач відділення соціальної та спеціальної освіти КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

Соболенко О. І. - голова циклової комісії соціальної роботи і методики соціально-педагогічної діяльності КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії

Шпильова М. О. - методист КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка», викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист

П 24

Педагогічна спадщина софії русової та сучасні проблеми реформування національної освіти в Україні (з нагоди 165-ї річниці від дня народження видатної просвітительки) : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн – конференції, 18 –19 лютого 2021 р. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. – 426 с.

ЗМІСТ

Бегас Л. Д.	9
Українська національна школа очима Софії Русової	
Бойчевська І. Б., Веремюк Л. Л.	12
Вплив еміграційної педагогічної діяльності на погляди Софії Русової	
Вільхова О. Г.	15
Ідеї морального виховання у педагогічній спадщині Софії Русової	
Волинець А. А.	17
Естетичні погляди Софії Федорівни Русової	
Галузінська М. І.	23
Ідеї Софії Русової крізь призму часу	
Гальонка О. А., Ланько Н. О.	27
Про національно-патріотичне виховання учнів на засадах ідей Софії Русової	
Гнізділова О. А.	38
Національно зорієнтована модель дошкільного виховання у педагогічній спадщині Софії Русової	
Григоренко В. Є., Кравчук А. О.	44
Естетичне виховання дітей у педагогічній спадщині Софії Русової	
Гришко О. І., Клевака Л. П.	47
Роль жінки у вихованні дитини в педагогічній спадщині Софії Русової	
Зайченко І. В.	50
Про деякі філософські й методологічні основи педагогічної концептосфери Софії Русової	
Зімакова Л. В., Манжелій Н. М.	63
Мовна соціалізація дітей дошкільного віку на засадах лінгводидактичної спадщини Софії Русової	
Іщенко Л. В., Журавко Т. В.	67
Лінгводидактичний аспект педагогічної спадщини Софії Русової	
Карнаух Л. П.	71
Софія Русова про національне дошкільне виховання	
Княжева І. А.	74
Національне виховання дітей у педагогічному вимірі Софії Русової	
Кобко Л. М.	76
Ідея особистісно орієнтованого навчання у педагогічній спадщині Софії Русової	
Коваленко О. В.	84
Вимоги до педагога у спадщині Софії Русової та новий професійний стандарт вчителя: погляд крізь час	
Ковальчук Н. П.	89
Педагогічні ідеї щодо формування соціальної активності в старших дошкільників у працях Софії Русової: реалії та сьогодення	

Кочерга О. М.	92
Проблема відповідальності вчителя у педагогічній спадщині Софії Русової	
Кочерга О. М., Кошова В. В.	103
Погляди Софії Русової на вчителя та його роль у суспільному розвитку	
Кочерга О. М., Кузнєцова К. М.	106
Погляди Софії Русової на розумове виховання особистості	
Кочерга О. М., Чепурна Т. П.	109
Софія Русова про фізичне виховання підростаючих поколінь	
Кравчук Н. П.	113
Рухливі та народні ігри, як засіб здоров'язбереження дітей у педагогічній спадщині Софії Русової	
Кучай А. І.	117
Педагогічна спадщина С. Русової в контексті розвитку дошкільної освіти	
Любченко І. І.	120
Софія Русова й українське відродження першої половини ХХ століття	
Любченко І. І., Бондар А. В.	130
Софія Русова і початкова школа	
Любченко І. І., Гливенко А. В.	133
Педагогічні ідеї Софії Русової	
Любченко І. І., Джулай А. О.	136
Погляди Софії Русової на проблеми психології соціалізації особистості	
Любченко І. І., Діхтяренко А. І.	139
Виховні принципи Софії Русової	
Любченко І. І., Дяжур С. С.	141
Софія Русова – фундатор національного дошкільного виховання в Україні	
Любченко І. І., Заболотна А. А., Сажієнко І. А.	145
Софія Русова як історик педагогіки в період еміграційної діяльності	
Любченко І. І., Музика І. П.	148
Софія Русова як історик педагогіки	
Любченко І. І., Ярмуш А. М.	153
Педагогічна спадщина Софії Русової	
Малишева Л. С., Гончар Н. О.	156
Актуальність ідей Софії Русової для сучасної освіти	
Мардарова І. К.	159
Внесок Софії Русової в теорію і практику дошкільної освіти	
Мельничук Т. Ф.	162
Актуальність ідей Софії Русової щодо національного і морального відродження українського жіноцтва у ХХІ столітті	

Павленко Ю. Г.	172
Софія Русова про музеї та доцільність їх використання в освітній діяльності	
Пасічніченко А. В.	176
Використання педагогічних ідей Софії Русової у процесі формування особистості дитини дошкільного віку	
Пахольчук І. С.	179
Національно-патріотичне виховання у візіях «Рідної школи» Софії Русової	
Попиченко С. С.	182
Головні, співзвучні сучасності ідеї праці Софії Русової «Дошкільне виховання»	
П'ясецька Н. А., Шпильова М. О.	185
Погляди Софії Русової на фізичне виховання дітей в Україні	
Терлецька У. І.	190
Школа іноземних мов Bright English у Чернігові	
Фещенко Г. В., Решетняк А. О.	194
Софія Русова про виховання особистості	
Фещенко Г. В., Харченко Д. О.	197
Софія Русова про значення морального виховання у становленні особистості молодшого школяра	
Фещенко Г. В., Хоменко Л. В.	200
Софія Русова та її погляди на українську національну школу	
Чекан О. І., Дочинець Г. Д., Вовчок В. М.	205
Розвиток звуковимови з використання гри у дошкільному віці	
Чекан О. І., Лукачина Л. В., Медвідь А. В.	208
Розвиток графомоторних навичок у дітей дошкільного віку	
Чекан О. І., Селей В. С.	213
Формування трудових умінь і навичок у дітей середнього дошкільного віку	
Чекан О. І., Сідун Я. Є.	216
Проблема сенсорного виховання у загальній психології та педагогіці	
Штангей С. В.	220
Педагогічна спадщина Софії Русової	
Юзик О. П.	223
Дидактика у поглядах Софії Русової та науковців республіки Польщі: ретроспективний аналіз праць	
Ямчук П. М.	228
Софія Русова – пасіонарна постать українського націєтворення	
Андрієнко І. М.	234
Софія Русова – педагог просвітителів	
Войтенко Г. М.	237
Рідна мова – це перша умова, щоб учні проходили науку свідомо	
Войтенко Г. М., Цевенко С. Р.	240
Софія Русова – основоположниця української дошкільної педагогіки	
Гарбар С. В.	242

Погляди Софії Федорівни Русової на проблеми морального виховання дітей дошкільного віку	
Єрмак В. О.	245
Пам'ять серця – Україна. Софія Русова і українська ідея	
Загородня Т. В., Загородня А. А.	255
Впровадження патріотичних ідей Софії Русової в умовах сучасного ЗДО	
Коврова Є. Б.	259
Естетичне виховання дітей дошкільного віку в системі педагогічних поглядів Софії Русової	
Козак Н. Д.	262
Естетичне виховання дошкільників засобами образотворчого мистецтва у педагогічній спадщині Софії Русової	
Корж Н. М.	266
Живемо і працюємо за заповідями Софії	
Крикунова О. В.	271
Педагогічні погляди Софії Русової щодо формування особистості	
Крикунова О. В., Грищук Т. А.	275
Соціально-педагогічна діяльність Софії Русової	
Крикунова О. В., Черінько А. С.	278
Соціально-педагогічні чинники становлення і розвитку особистості дитини в сучасному освітньому просторі	
Крупенко І. М., Звариченко В. В.	281
Софія Русова як один із засновників теорії і практики української національної дошкільної освіти	
Крупенко І. М., Коломієць С. Н.	284
Генератор педагогічних ідей	
Крупенко І. М., Кузьменко Я. П.	290
Естетичний розвиток дитини в творчій спадщині Софії Русової	
Крупенко І. М., Сікорська Л. О.	293
Софія Русова як класик педагогіки	
Крупенко І. М., Мельникович К. М.	297
Софія Русова – визначний теоретик дошкільного виховання дитини	
Кузьменко О. М.	301
З досвіду використання педагогічної спадщини Софії Русової у процесі морального виховання учнів початкових класів закладу середньої освіти № 3 м. Чернігова	
Куценко Т. І., Чепель А. С.	313
Розвиток патріотичних ідей Софії Русової в умовах сучасного ЗДО	
Куцерда В. В.	317
Софія Русова про вплив гри на розвиток дитини	
Ланько Н. О.	320
Вклад Софії Русової у формування української національної школи та популяризація ідей видатного педагога на Чернігівщині	
Лісова Л. П.	332
Впровадження педагогічної спадщини Софії Русової на уроках	

англійської мови у сучасній школі	
Лісова Н. В.	337
Національно-патріотичне виховання дітей як педагогічна проблема творчої спадщини Софії Русової	
Макарчук А. Р., Король І. С.	342
Естетичний розвиток дитини в творчій спадщині Софії Русової	
Малишева Д. Р.	344
Прогресивні ідеї Софії Русової стосовно мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку	
Мартинюк В. В.	348
Національно-патріотичне виховання в закладі дошкільної освіти на засадах педагогічних ідей Софії Русової	
Маршалковська О. В.	352
Естетичний розвиток дитини в творчій спадщині Софії Русової	
Матяш Н. О., Ломака О. С.	354
Розвиток патріотичних ідей Софії Русової в умовах закладу дошкільної освіти	
Мухіна О. М.	358
Погляди Софії Русової на проблеми психології і соціалізації особистості та сучасна школа	
Опалко Г. П., Нестеренко А. В.	365
Формування почуття патріотизму у дошкільників	
Панченко Л. Ф., Панченко О. Т.	368
Національно-патріотичне виховання в закладах дошкільної освіти (сучасність та концепція національного виховання Софії Русової)	
Поштарук Л. І., Заблоцька С. О.	371
Софія Русова – фундатор українського краєзнавства	
Самусенко О. М., Поштарук О. А.	375
Погляди Софії Федорівни Русової на проблеми формування характеру дітей дошкільного віку	
Седлецька О. М., Седлецький М. О.	377
Погляди Софії Русової на проблеми збереження здоров'я дітей та вплив на нього соціально-економічних умов життя	
Сіроштан О. П.	379
Концепція національного виховання Софії Русової	
Слупіцька С. М., Гвасалія А. Д.	383
Актуальність ідей української національної системи освіти і національного виховання Софії Русової	
Слупіцька С. М., Панченко А. С.	386
Погляди Софії Русової на проблеми психології та соціалізації особистості	
Соболенко О. І.	391
Соціалізація світогляду учнів у працях Софії Русової	
Суддя З. О.	394
Сучасний дитячий садок крізь призму педагогічної спадщини Софії Русової	

Ходак Т. В.	399
Актуальність педагогічних поглядів Софії Русової в світлі концепції Нової української школи	
Хорольська О. Г.	403
Софія Русова про формування християнської моралі в психології особистості дитини	
Черевко Л. В.	406
Софія Русова про естетичний розвиток дітей засобами малювання	
Шарапанюк А. Й.	409
Софія Федорівна Русова про національну систему освіти та виховання	
Шелест О. П.	412
Софія Русова про соціалізацію дитини	
Юзик М. А.	415
Актуальність ідей Софії Русової щодо навчання української мови і математики у початковій школі	
Яценко Т. В., Бойченко А.	417
Розвиток мови дитини у працях Софії Русової	
Заболотенко О. В.	
Впровадження ідей національного виховання Софії Русової	

КОВАЛЕНКО Олена Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський університет імені Бориса Грінченка

(м. Київ, Україна)

ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГА У СПАДЩИНІ С.РУСОВОЇ ТА НОВИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ ВЧИТЕЛЯ: ПОГЛЯД КРІЗЬ ЧАС

Метою нашого дослідження було проаналізувати та узагальнити погляди С. Русової на вихователя та вчителя, визначити їх актуальність з огляду на сучасні нормативні документи та проблеми освіти.

Це питання було і є предметом досліджень О. Джус, О. Зайченка, Є. Коваленко, Н. Маліновської, З. Нагачевської, І. Пінчук, О. Проскури, В. Сергєєвої, І. Улюкаєвої та ін. [1;2;3;4;5;9].

Формулюючи вимоги до вихователя дитячого садка, С. Русова розподілила їх на три групи: « особа садівниці, її індивідуальність; її наукова освіта, широта її світогляду; її фахова підготовка» [7, С. 156]. Порівнюючи і співставляючи вимоги, які ставила до вихователя, вчителя С. Русова умовно їх можна розподілити їх на дві групи: психолого-педагогічні і загальнокультурні.

Великого значення С. Русова надавала освіті педагога. На перше місце в цій освіті вона ставили такі науки, як психологія та фізіологія. Тільки різнобічне знання дитини, на її переконання, дасть можливість педагогу здійснювати індивідуальний підхід, розібратися у методах виховання і навчання маленьких дітей. Знання педагогом психології допоможе пізнати індивідуальність кожної дитини і відповідно до того, як писала С. Русова, «...пристосувати свої вимоги та поведження - на одну впливати лише пестощами, на другу - авторитетом, ще на іншу - через її амбіцію» [8].

Щодо знань педагогом фізіології та анатомії дитячого організму, то предметом особливої уваги і невтомного піклування С. Русової були охорона здоров'я та забезпечення нормального фізичного розвитку дітей.

Актуальність цього завдання С. Русова підтверджувала, спираючись і на дослідження В. Вундта, що вивчав працездатність і стомлюваність дошкільнят; і Т. Рібо, який здійснив найкращу, на думку С. Русової, класифікацію типів дитячих характерів, і психіатра Е. Крепеліна, психолога В. Штерна. С. Русова писала, що глибоке вивчення педагогом анатомії та фізіології дитини, дасть можливість з певними знаннями проводити фізичні справи й стежити за правильними фізіологічними процесами у дитини [8, С. 76].

Аналізуючи вимоги до рівня освіти педагога, С. Русова зазначала, що вихователь повинен мати «широку схему освіти» [7, С. 155], яку зуміє використати в житті, викликаючи у дітей інтерес, зацікавлюючи їх. Розвиваючи цю думку, вона додавала, що педагог дитячого садка повинен мати «високу» освіту - загальну і фахову, а також спростовує думку про те, що для проведення педагогічної роботи в дитячих садках та для виховання малих дітей не потрібні великі знання [8, С. 75].

У працях С. Русової викладено ряд вимог щодо особистих рис педагога, які зумовлені обраним фахом. Саме особистим людським якостям вихователя С. Русова надавала найважливішого значення. Серед них вона виділяла такі, як: урівноваженість і терплячість, увічливість і тактовність, життєрадісність і веселість, простота і щедрість, приємність і лагідність. Але «головне - глибоке почуття любові до дітей, віра в дитячу природу» [7, С.155]. С.Русова зазначала, що ці «коштовні» риси вихователь сам в собі мусить розвинути.

Поділяючи позицію Й. Г. Песталоцці, С. Русова вважала, що окрім широкої фахової підготовки педагогові має бути властива «щира глибока любов до дітей» [7, С. 160]. Зважаючи на те, що вихователь протягом дня дітям заміняє батьків, він повинен, - писала С. Русова, - оточити дітей приязню, бути завжди справедливим і привітним, щоб і діти цього навчались [8, С. 68].

Головною передумовою практичної реалізації завдань виховання

С. Русова вбачала у створенні в дитячому садку та школі атмосфери не чужого штучного, казенного, а рідного дітям життя, поваги до особистості дитини. Орієнтація на кожную дитину як на індивідуальність, особистість - одна з основних вимог до педагога, викладених в численних працях С. Русової. Згідно цієї вимоги основним завданням педагога стає не стільки виконання програм, планів, скільки виховання особистості. Саме у зв'язку з цими вимогами педагог має глибоко розуміти особливості розвитку дитини, причини випередження чи відставання, особливості поведінки, нахили тощо.

С. Русова з цього приводу писала: «Поруч з загальними умовами первісного навчання стоїть ще психологічна вимога індивідуалізації навчання. ...не може бути однаковими сорок учнів та й не слід за для розвитку душі й розуму підводити їх під один ранжир, навпаки - треба саму науку ставити так, щоб кожному учневі вона давала саме те, що найближче його духовному складові й те, що він здолає найкраще зрозуміти. Хай кожна душа, кожна голівонька одріжняється в школі своєю фарбою...» [6, С. 186]. Особливо актуальна ця позиція С. Русової у наш час, коли одним з принципів виховання визначено природовідповідність та індивідуальний підхід до дітей.

Загальновідомо, що у кінці 2020 р. були затверджені вимоги до вчительської професії, які стали змістовим наповненням нового Професійного стандарту вчителя початкової школи. «Якщо ми хочемо успішно втілювати реформу Нової Української Школи й отримати ті результати, які суспільство очікує від якісної освіти, нам потрібно чітко виписати вимоги до вчительської професії», – переконана Л. Гриневич, 10-а міністерка освіти і науки України, ініціатор і співавтор його розробки. Однак, перед тим, як ставити нові вимоги перед учителями, переконана вона, потрібно суттєво змінити підхід до заробітної плати і стимулювати професійний розвиток педагогів [10].

Наше опрацювання і аналіз профстандарту вчителя початкової школи дає підстави стверджувати, що ряд позицій цього документу перегукуються

з тими вимогами, які знаходимо у скарбах С. Русової. Зокрема, складанню профстандарту передувало глибоке вивчення членами авторського колективу досвіду підтримки і просування соціального статусу педагогів багатьох країн світу.

Наступна позиція. Профстандарт побудований так, що спонукає вчителя до особистісного і професійного розвитку. І ця фраза ніби скопійована у С. Русової. Коли вчитель припиняє вчитися і змінюватися, це робить його професійне життя нецікавим, а найголовніше – йому стає складніше справлятися із сучасними викликами в освіті.

С. Русова підкреслювала, що учитель в процесі педагогічної діяльності повинен багато читати і постійно збагачувати свої знання, бо «той, хто учить, повинен сам учитись і багато знати». Саме педагога С. Русова називала «джерелом освіти» [8, С. 43].

Структурно профстандарт вчителя початкової школи поділяється на 5 наскрізних компетентностей, які вчитель має сформувати у учнів, а саме: громадянська, соціальна, культура самовираження, підприємницька, лідерська. Попри те, що термінологія на початку ХХ ст. у працях С. Русової була іншою, однак за змістом прослідковується суголосся.

Окрім наскрізних компетентностей вчителя, нами була виокремлена і проаналізована наступна структурна частина профстандарту - трудові функції вчителя. Серед них виокремлюємо такі: навчання учнів предметів, застосування сучасних змісту освіти, методик і технологій; партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу; організація безпечного, здорового, інклюзивного освітнього середовища; управління освітнім процесом; безперервний професійний розвиток.

Отже, вивчаючи та аналізуючи погляди С. Русової на вихователя і вчителя, ми простежили спільність поглядів на цю проблему С. Русової та професійного стандарту вчителя початкової школи (2020). Змістову основу їх концептуальних засад складають гуманістичні принципи, які мають глибокі традиції в історії української і світової філософсько-педагогічної думки.

Сутність цих принципів полягає у ставленні до людини як до найвищої цінності, у захисті права особистості на свободу, щастя, всебічний розвиток і виявлення своїх здібностей. Звідси й гуманізація виховного процесу – його олюднення, забезпечення з боку педагогів, батьків любові і поваги до дітей, поваги до їхньої гідності, створення відповідно до стану здоров'я, віку, потреб і інтересів належних умов для повноцінного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Джус О. В. Життя і творчість Софії Федорівни Русової (1856-1940): Навч.-метод. посібн.- Івано-Франківськ.- 2015. - 166 с.
2. Зайченко І. В. Педагогічна концепція С.Ф.Русової: Навч. пос. для студ. пед. спец. вузів / Передм. М. Д. Ярмаченка. - 3-е вид. доп. і переробл.- Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2006. – 232 с.
3. Коваленко Є. І., Пінчук І. М. Софія Русова - видатний педагог України // Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. - Кн.1 / За ред. Є. І. Коваленко; Упоряд., перем., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. - К.: Либідь, 1997. - С.7-43.
4. Проскура О. Біля джерел української педагогічної думки // Русова С. Вибрані педагогічні твори. - К.: Освіта, 1996. - С.5-33.
5. Проскура О. Біля джерел її вогнища // Русова Софія. Мої спомини. - К.: Україна-Віта, 1996. - С.ІІІ-ХІІ.
6. Русова С.Ф. В дитячому садку // Русова С. Вибрані педагогічні твори. -К.: Освіта, 1996. - С.185-206.
7. Русова С.Ф. Дошкільне виховання // Русова С. Вибрані педагогічні твори. -К.: Освіта, 1996. -С.34-184.
8. Русова С. Ф. Нові методи дошкільного виховання. - Прага: Сіяч,1927. -112с.
9. Сергеева В. Ф. Проблеми дошкільного виховання в педагогічній спадщині Софії Русової: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України, - К., 1997. -209 с.

10. Учителів не можна оцінювати за новим профстандартом,
поки вони не отримають час і можливості для відповідної
підготовки: інтерв'ю з Л.Гриневич // Нова
українська школа / Режим доступу:
<https://nus.org.ua/articles/uchyteliv-ne-mozhna-otsinyuvaty-za-novym-profstandartom-poky-vony-ne-otrymayut-chas-i-mozhlyvosti-dlya-vidpovidnoyi-pidgotovky-interv-yu-z-liliyeyu-grynevych/>